

ΠΕΡΓΑΜΟΣ

Μπούσια Δήμητρα, Κωνσταντίνου Μαρίνα, Μαγιάκη Άννα (Β Λυκείου)

Η Πέργαμος καταλάμβανε το ύψωμα ενός λόφου, 30χλμ από τις ακτές του κόλπου της Ελαίας, απέναντι από τη Λέσβο. Μετά την κατάληψη της περιοχής από τους Μακεδόνες, η Πέργαμος, υπό τη βασιλεία των Ατταλιδών, έμελλε να γίνει η Αθήνα της Μικράς Ασίας. Η πόλη ήταν πολυεπίπεδη, με αμφιθεατρική διάταξη προς την κοιλάδα του ποταμού Κάικου. Η ακρόπολη της Περγάμου ήταν τειχισμένη ήδη από την Περσική περίοδο, αν και από τα τείχη σώζεται μόνο η πύλη. Στο λόφο της πάνω πόλης δέσποζαν τα ανάκτορα, το Ιερό της Αθηνάς Πολιάδος Νικηφόρου, με την περίφημη βιβλιοθήκη, ο Ναός του Τραιανού, ο Βωμός του Δία, η Άνω Αγορά και μπροστά τους το θέατρο του Διονύσου.

Στην εικόνα, αναπαράσταση των μνημείων της Ακρόπολης της Περγάμου. Δίπλα από το θέατρο βρίσκεται ο βωμός του Δία.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Ιστορικό πλαίσιο σελ.3
- Περιγραφή βωμού σελ.4
- Περιγραφή της ζωφόρου της Γιγαντομαχίας σελ.5
- Περιγραφή της ζωφόρου του Τήλεφου σελ.7
- Αναφορές στο βωμό του Διός σελ.9
- Παραπομπές- Βιβλιογραφία σελ.10

Περ.180 π.Χ.
Μάρμαρο
Διαστάσεις 36,44 x 34,20 μ.
Μήκος ζωφόρου 120μ. Ύψος 2,30 μ.

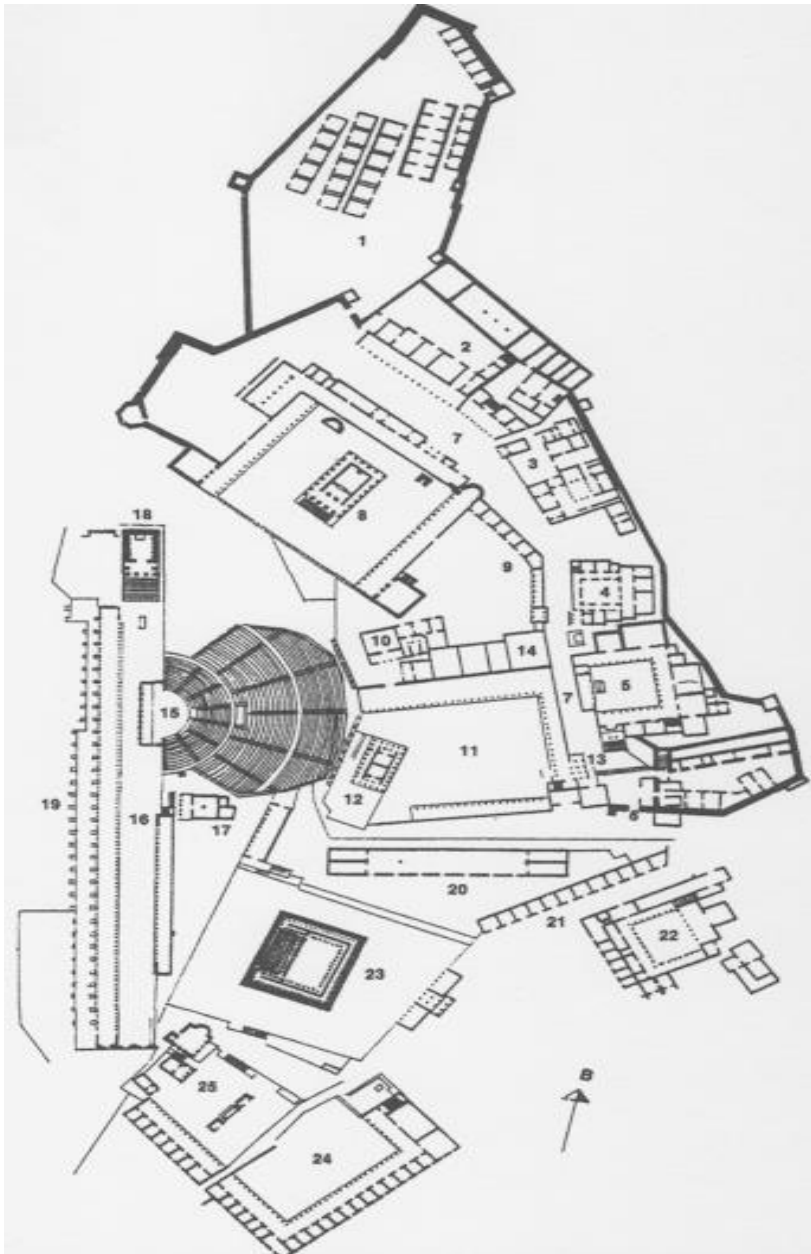
Βωμός του Δία

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Η Πέργαμος, ωστόσο, έγινε περισσότερο γνωστή για τον περίφημο βωμό του Διός. Ήταν μεγάλων διαστάσεων αρχιτεκτονικό έργο το οποίο θεωρείται το κορυφαίο μνημείο της περγαμηνής τέχνης του 2^{ου} αιώνα π.Χ.. Η σύγχρονη ιστορία του αρχίζει το 1878 όταν ο Γερμανός μηχανικός και αρχαιολόγος Καρλ Χούμαν εντόπισε πολλά από τα γλυπτά του εντοιχισμένα σε βυζαντινό τείχος. Η συστηματική ανασκαφή της Περγάμου έφερε στο φως πολλά από τα υπόλοιπα τμήματα του μνημείου, τα οποία, μετά από άδεια των τουρκικών αρχών, μεταφέρθηκαν στο Βερολίνο το 1886. Τα γλυπτά συναρμολογήθηκαν, συμπληρώθηκαν με σύγχρονες επεμβάσεις και σήμερα αναπαριστούν το Βωμό που συνέδεσε το όνομα του με το μουσείο.

Ο Βωμός ήταν αφιερωμένος στο Δία και, ενδεχομένως, στην προστάτιδα της πόλης θεά Αθηνά από το βασιλιά Ευμένη (197-159 π.Χ.) μετά τη νίκη του εναντίον των Γαλατών. Αποτέλεσε το πρότυπο για το βωμό που ο Αύγουστος ίδρυσε αργότερα στη Ρώμη την Ara Pacis Augustae και για τη δημιουργία μιας εξαιρετικής σειράς βωμών μεταξύ των οποίων ο βωμός της Άρτεμης στη Μαγνησία του Μαϊάνδρου και του Ασκληπιού στην Κω. Ο Ευμένης, θέλοντας να μείνει στην αιωνιότητα η νίκη του πάτερα του, ανήγειρε τον Βωμό του Δία, η κατασκευή του οποίου ολοκληρώθηκε το 156 π.Χ. περίπου. Κάτω από την κιονοστοιχία, στο βάθρο του βωμού και πλάι στα σκαλιά της εισόδου, μια ζωφόρος (ανάγλυφη διακόσμηση με συνεχείς σειρές από κάθετες πλάκες συνήθως σε τοίχους ναούς), κολοσσιαία σε σύλληψη και ένταση ,περιζώνει τον ναό, αναπαριστώντας τη Γιγαντομαχία.

Περιγραφή

Κάτοψη της ακρόπολης της
Περγάμου

Στα νότια των φυλακίων (2) και σε όλη την ανατολική πλευρά της Ακρόπολης (3,4,5) εκτείνονταν τα ανάκτορα των Ατταλιδών βασιλέων και κατοικίες των αξιωματούχων τους απέναντι από τα οποία υψώνονταν τα μεγάλα ιερά της Περγάμου. Στο βορειότερο μέρος βρίσκεται το Τραιάνειον (8), νότια του οποίου βρίσκεται το Τέμενος της Αθηνάς(11) και μεταξύ τους εκτείνονται καταστημάτων(9) και οικιών(10) ελληνιστικών χρόνων. Στη βορειοανατολική γωνία του Ιερού υπήρχε η περίφημη βιβλιοθήκη (14), στα δυτικά έχει λαξευτεί στη πλαγιά του λόφου το θέατρο(15) και στα νότια δύο στοές(21) με καταστήματα και το ηρώον (22). Στα δυτικά του ηρώου το σημαντικότερο μνημείο της Περγάμου ο μεγάλος βωμός του Διός από τον οποίο σώζονται μόνο τα θεμέλια.

Το μνημείο εδραζόταν σε τετραγωνική κρηπίδα (βάση), από την οποία ξεκινούσε ψηλό βάθρο με ένα οικοδόμημα σε σχήμα Π που περιβαλλόταν από στοές με ιωνικούς κίονες και πλούσια διακόσμηση. Το βάθρο, σε όλο το μήκος του, ήταν διακοσμημένο με ανάγλυφη ζωφόρο η οποία απεικόνιζε τη μυθική μάχη των θεών του Ολύμπου με τους Γίγαντες(θέμα που συμβόλιζε τη νίκη των Περγαμηνών βασιλέων κατά των Γαλατών). Η μικρή εσωτερική ζωφόρος παρίστανε το μύθο του Τηλέφου ,τον οποίο οι Ατταλίδες θεωρούσαν πρόγονο και ιδρυτή της πόλης τους. Ο γλυπτός διάκοσμος του μνημείου αυτού φυλάσσεται σήμερα στο Μουσείο ης Περγάμου στο Βερολίνο.

Στα νότια του βωμού απλωνόταν η επάνω Αγορά της Περγάμου, που είχε γύρω τις στοές . Η νοτιοδυτική πλευρά της διακόπτεται από το δρόμο που οδηγεί στην Ακρόπολη από την κάτω και μέση πόλη. Στο δυτικό επίσης άκρο της σώζεται ένας ναός, αφιερωμένος πιθανότατα στο Δία ή τον Ερμή και η ζωφόρος ακολουθούσε το ύψος του βάρου που μειωνόταν προοδευτικά, καθώς μία επιβλητική κλίμακα οδηγούσε ψηλότερα σε εσωτερική αυλή, στο κέντρο της οποίας βρισκόταν ο βωμός των θυσιών. Το όλο οικοδόμημα έφερε ολόγλυφα αγάλματα στην οροφή και εξήντα εφτά γυναικεία αγάλματα στις πτέρυγες του, που, κατά μία άποψη, ήταν προσωποποιήσεις των πόλεων του βασιλείου της Περγάμου.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΖΩΦΟΡΟΥ ΤΗΣ ΓΙΓΑΝΤΟΜΑΧΙΑΣ

Η ζωφόρος της Γιγαντομαχίας αποτελεί εξαιρετικό δείγμα της γλυπτικής τέχνης της Ελληνιστικής εποχής. ο θέμα της Γιγαντομαχίας ήταν ιδιαίτερα αγαπητό στην ελληνική τέχνη. Η νίκη των θεών έναντι των γιγάντων συμβόλιζε τη νίκη της τάξης απέναντι στο σκοτάδι και το χάος. Έτσι η Γιγαντομαχία παρέπεμπε στους αγώνες των Ελλήνων έναντι των Βαρβάρων. Στο βωμό της Περγάμου οι εισβολείς Γαλάτες παραλληλίζονται με τους Γίγαντες και οι νικητές βασιλείς των Περγαμηνών με τους Ολύμπιους θεούς. Από όλη την εξέλιξη του μύθου οι καλλιτέχνες της ζωφόρου επέλεξαν να απεικονίσουν την κορύφωση της μάχης, όταν η αγωνία, η ένταση και ο πόνος αποτυπώνονταν έντονα στα σώματα και τα πρόσωπα των πρωταγωνιστών. Δημιούργησαν έτσι θεούς και Γίγαντες σε τολμηρές στάσεις μέλη που συσπώνται, ενδύματα που ανεμίζουν, μορφές ‘‘που βγαίνουν’’ από το ανάγλυφο σαν να προσπαθούν να αποδράσουν από τη μάχη. Εντυπωσιακοί είναι επίσης οι αντίθεση ανάμεσα στους γαλήνιους θεούς και τους γεμάτους ένταση και πόνο Γίγαντες. Η δημιουργία σχεδόν ολόγλυφων μορφών, το παιχνίδι του φωτός με τη σκιά, η ρεαλιστική απόδοση της κίνησης και κυρίως της έκφρασης των μορφών διαμορφώνουν μια νέα αντίληψη στη γλυπτική, χαρακτηριστική της ‘‘ Περγαμηνής Σχολής’’.

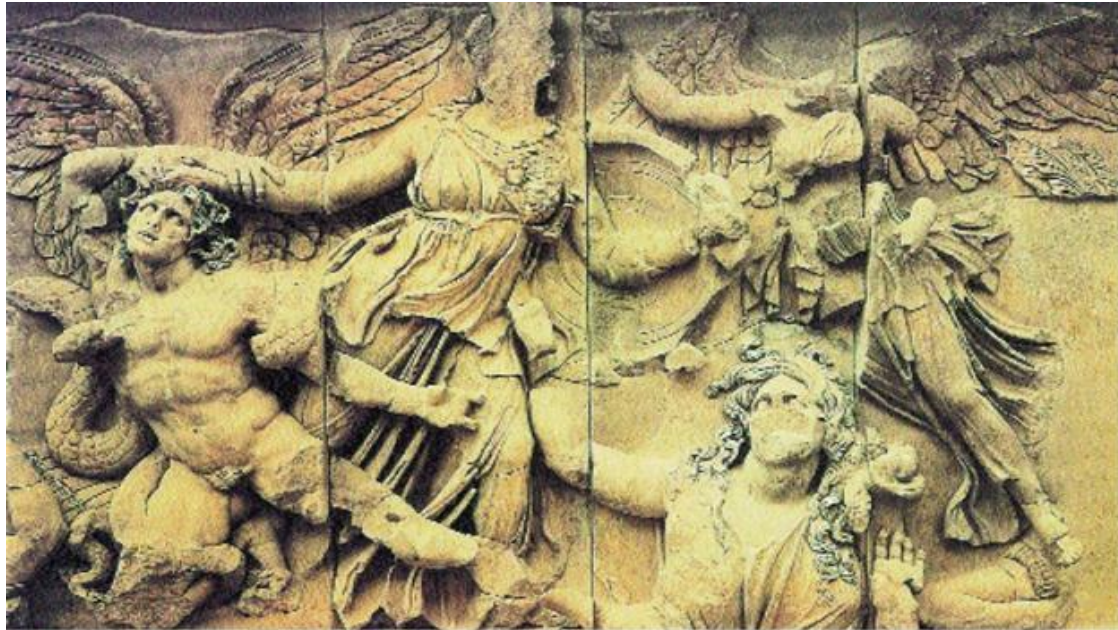
Σε μήκος 120 μ., στις μαρμάρινες πλάκες της ζωφόρου ξετυλίγεται η Γιγαντομαχία όπως παραδίδεται από τον Ησίοδο στη Θεογονία του. Στην ανατολική πλευρά μάχεται ο Δίας με τον γίγαντα Πορφυρίωνα και η Αθηνά, προστάτιδα της πόλης, με τον Αλκυονέα. Οι μορφές των δύο θεών ήταν οι πρώτες που αντίκριζε ο επισκέπτης περνώντας τον περίβολο που περιέκλειε το Βωμό. Στην ίδια πλευρά, μάχονται ο Άρης, η Νίκη, η Ήρα, ο Ηρακλής, η Εκάτη, ο Απόλλωνας με την Άρτεμη και τη μητέρα τους Λητώ. Στην νότια πλευρά πολεμούν οι θεοί του φωτός, ο Ήλιος με το άρμα του, η Σελήνη και η Ηώς. Στη βόρεια πλευρά οι θεοί της νύχτας, οι Μοίρες, η Αφροδίτη με τον Έρωτα και η Διώνη. Τέλος στη δυτική πλευρά μάχονται στα βόρεια οι θεοί της θάλασσας και στα νότια ο Διόνυσος με τη συνοδεία του.

Δύο γυναικείες θεότητες, πιθανότατα οι Μοίρες, μάχονται με Γίγαντες, από τη βόρεια πλευρά της ζωφόρου.

Θεοί και Γίγαντες πολεμούν με θαλάσσια τέρατα, με πέτρες, με φίδια και με λιοντάρια, που στο σύνολο του αποτελούν πλούσια δημιουργήματα της ανθρώπινης φαντασίας. Περισσότερα από είκοσι ονόματα Γιγάντων αναγράφονται στις πλάκες της ζωφόρου, οι οποίοι στην πλειονότητα τους συνδυάζουν ανθρώπινα και τερατόμορφα χαρακτηριστικά. Τα ονόματα των θεών, τονισμένα με κόκκινο χρώμα, σώζονται ψηλά στο γείσο που περιτρέχει τη ζωφόρο. Χαραγμένα στις πλάκες βρέθηκαν και μερικά από τα ονόματα των τεχνιτών, χωρίς ωστόσο να γνωρίζουμε τον κύριο εμπνευστή του έργου.

Η Αθηνά κατανικά τον γίγαντα Αλκυονέα, λεπτομέρεια από την ανατολική πλευρά της ζωφόρου.

ΖΩΦΟΡΟΣ ΤΟΥ ΤΗΛΕΦΟΥ

Η ζωφόρος του Τήλεφου, γνωστή και ως ‘‘μικρή ζωφόρος’’ του Βωμού περιέτρεχε τους τοίχους της υπαίθριας αυλής, στην οποία οδηγούσε η κλίμακα της δυτικής πλευράς του βωμού.

Το θέμα της ζωφόρου διηγείται τη ζωή του μυθικού ιδρυτή της πόλης Τήλεφου, αρχίζοντας από τη στιγμή της γέννησης του. Η ζωφόρος κατασκευάστηκε μετά την ολοκλήρωση του βωμού και δουλεύτηκε επιτόπου αφού τοποθετήθηκαν οι πλάκες στους τοίχους της αυλής. Σήμερα σώζεται αποσπασματικά με αποτέλεσμα η αποκατάσταση της συνέχειας των επεισοδίων να είναι αρκετά προβληματική. Σε αντίθεση με τη ζωφόρο της Γιγαντομαχίας, που αποδίδει μία έντονη στιγμή της μάχης η μικρή ζωφόρος εικονογραφεί μια ολόκληρη ιστορία δοσμένη με χρονολογική σειρά και συνεπώς οι μορφές των πρωταγωνιστών να απεικονίζονται αρκετές φορές στην πορεία της αφήγησης. Μολονότι είναι μόλις είκοσι χρόνια νεότερη από το βωμό η διαφορά στη τεχνοτροπία είναι εμφανέστατη. Η ένταση των μορφών έχει παραχωρήσει τη θέση της σε μορφές ήρεμες και συγκρατημένες.

Τμήμα ζωφόρου Τήλεφου περ.160 π.Χ.

Μάρμαρο Μήκος 56,60μ. Ύψος 1,58μ.

Αναφορές στο Βωμό

Η Πέργαμος ... έδωσε ορισμένα αξιόλογα έργα γλυπτικής και φαίνεται ότι ήταν το κέντρο μιας σημαντικής σχολής. Πάνω στο μεγάλο βωμό του Δία, ο βασιλιάς Ευμένης Β' είχε προσθέσει μία κολοσσιαία κυκλική ζωφόρο που απεικόνιζε τη Μάχη των θεών και των Γιγάντων. Η δράση "περικυκλώνει" κυριολεκτικά το μνημείο με δραματική ζωντάνια, καθώς οι μορφές φαίνονται σα να σκαρφαλώνουν ή να σέρνονται πάνω στα σκαλοπάτια που οδηγούν στο θυσιαστήριο. Ο τρόπος με τον οποίο αποδίδονται οι πτυχώσεις των ενδυμάτων βοηθά στη δημιουργία δραματικού κλίματος. Αυτό όμως που κυριαρχεί, είναι το νευρώδες λάξευμα των μυώνων και των σωμάτων γενικότερα, που διακρίνονται για την ένταση τους και τις συσπάσεις τους. Ωστόσο ο καλλιτέχνης δεν αρκείται σε αυτά τα στοιχεία για να μεταδώσει τη φρίκη της πάλης. Τα πρόσωπα χαρακτηρίζονται από μία έκφραση υπέρτατης έντασης και αγωνίας. Το έργο αυτό του 2^{ου} αιώνα π.Χ. είναι αντιπροσωπευτικό της τεχνοτροπίας της Περγάμου στη φάση της μεγαλύτερης ακμής της και αποτελεί το κατεξοχήν μέτρο για τις διαφορές ανάμεσα στους γλύπτες της ελληνιστικής περιόδου και τους προσδεμένους στους Κλασικούς κανόνες προκατόχους τους του 4^{ου} αιώνα.

***J.Boardman, Αρχαία ελληνική τέχνη μετ. Ανδρέας Παππάς, εκδ. ΥΠΟΔΟΜΗ
ΣΕΛ.220-221***

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Κοκκορού-Αλευρά, Γ. (1995). Η τέχνη της Αρχαίας Ελλάδας. Αθήνα:εκδ. Καρδαμίτσα.

Σπάιβυ, Ν. (1997). Αρχαιοελληνική τέχνη. Αθήνα: εκδ.Καστανιώτης.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΕΧΝΗ ΣΤΑ ΜΟΥΣΕΙΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ “ΜΟΥΣΕΙΟ ΠΕΡΓΑΜΟΥ” *ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ* ,*Εκδόσεις EXPLORER*

<http://www.pi-schools.gr/lessons/aesthetics/eikastika/afises/index.php?id=6&v=2#7>

GOOGLE Εικόνες

ΒΙΒΛΙΟ ΙΣΤΟΡΙΑΣ Α' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ "ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΥ ΚΟΣΜΟΥ"

Εκδ. ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ κ' ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ

ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ "ΠΑΠΥΡΟΣ ΛΑΡΟΥΣ ΜΠΡΙΤΑΝΙΚΑ"(ΒΗΜΑ)